

med sabo čas in prostor, ki sodita gotovo med najpoglavitnejše kategorije moderne proze, ta forma je organsko zraščena s pripovedjo in izpovedjo celotnega panoptikuma. In zelo organsko sta spojena v celoti tudi dva glavna elementa oziroma motiva pripovedi: Sonjina ljubezenska zgodba, ki je zasnovana s pravo mero in okusom, decentno in ne predimenzionirano, pa akcijski preobrati okrog srečke, polni pretanjšane hudomušnosti, včasih celo ironije; ljubezenski del novele je precéj (in upravičeno) lirično obarvan, peripetije zaradi srečke pa so tisto glavno gonilo, ki poganjajo zgodbo naprej, prek posamičnih lirično-nostalgičnih digresij do konca, ki pa je najšibkejšo mesto v vsem besedilu: zdi se, ko da bi Miheličevi tukaj zmanjkalo pisateljske moči. da bi niti, ki jih je imenitno spletla, ustrezno tudi razpletla. Škoda!

Izpovedna novela Zmeraj nikoli seveda ne presega prejšnjih tekstov Mire Miheličeve, vsaj poglavitnih ne. Kajti tetralogija je vendarle pričevanje o nekem času, pa naj bo ta čas še tako za nami, obenem pa je izpopolnitev vrzeli, ki je dotlej bila v slovenski literaturi zelo velika: je v bistvu prvo obsežnejše delo na meščansko tematiko pri nas. Ugotovili pa smo že na začetku, da je bil avtoričin namen, ko je snovala pričujočo novelo, preprost, nepretenciozen. In morebiti je prav zategadelj končni vtis o delu precéj boljši, kot si je Mira Miheličeva sploh predstavljala. Kajti novela je kljub vsem svojim napakam (in te še zmerom odtehtajo vrline, med glavne pa štejemo poleg zanimive forme tudi izredno bogat, dognan in izbrušen jezik, sredstvo, ki ga Miheličeva med vsemi slovenskimi literarnimi ustvarjalci brez dvoma najbolj obvlada) prijetna obogatitev trenutne situacije v moderni slovenski prozi. Brali je ne bodo samo literarni sladokusci, kakor se to dogaja večini slovenskih proznih stvaritev, temveč (in morda še bolj) preprostejši ljudje, pa čeprav je to kar dobra literatura. In ta lastnost najnovejše knjige Mire Miheličeve je verjetno najpomembnejša; če bi imeli več take literature, bi gotovo ne bilo treba razpravljati toliko o vrednosti in nevrednosti zabavnega tiska ali plaže.

Borut Trekman

VENČESLAV WINKLER, ŠESTI MORA OSTATI. GADJE IZ ŠIŠKE. Ob prebiranju Winklerjevih mladinskih tekstov Šesti mora ostati in Gadje iz Šiške* se mi vzbujata predvsem dva pomisleka, ki verjetno odločata o vrednosti obeh povesti: nesodobnost teme in pripovedna šibkost, ki je blizu konvencionalnosti, in — če je že snov sodobna — nezadostno poduhovljenje le-te, se pravi bolj povrhnja reprodukcija kakor globinsko ali zares umetniško oživiljanje.

Prva povest, Šesti mora ostati, zajema snov iz NOB; gre za kurirčka Boštjana, ki bi moral skupino partizanov obvestiti, da so v nevarnosti, toda na pot se je bil odpravil prepozno, pa so petorico Italijani ujeli, reši se le eden, »šesti«, ki ga na koncu Boštjan vendar pripelje na varno. — Že sam fabulativni lok je potemtakem dovolj preprost in ne kaže nič takega, kar bi morebiti pričevalo o posebnem prijemu snovi, ki se danes na prvi pogled zdi že povsem izčrpana. Tudi ves notranji splet človeških dejanj in karakterjev namreč ne presega nekih standardnih podob, ki jih tu ali tam ne bi bilo mogoče že srečati, osebe so tako rekoč že vnaprej determinirane, beli so domišljavi, neumni, ne

* Venčeslav Winkler, Šesti mora ostati, založba Borec 1965; Venčeslav Winkler, Gadje iz Šiške, Mladinska knjiga 1965.

upajo čez vodo, ki sega »za ped čez koleno«, nasprotno pa imajo partizani dobre lastnosti v najvišji meri. Še najbolj resnična od vseh se mi zdi Liza — sicer stranska oseba — ki jo strah za lastno eksistenco vrže v obup in v zaničkanje vsega, pozitivnega in negativnega; ne morem se pri tem namreč znebiti misli, da je individualen upor v podobni obliki vsaj spočetka često najresničnejši izraz ogrožene osebnosti. Žal je avtor niti enkrat ni usodno vključil v dogajanje, zaradi tega je tudi psihološko le bežno očrtana. — Winklerju vsaj z oblikovne strani ne bi mogli odrekati nekaterih sposobnosti, morda se sicer le-te skrivajo zgolj v rutini, toda vzlic temu je treba priznati, da so določene situacije opisane sorazmerno nazorno in je Boštjanovo čustveno doživljanje do Mare npr. živo prikazano. Na žalost pa takšni odlomki še ne morejo biti merilo za celoto; ta v sebi nima tiste resnice, ki bi glede na mladinsko temo vsebovala specifičen mladinski problem ali emocionalen pretres.

Tekst Gadje iz Šiške izpričuje lastnost, zaradi katere postaja zanimiv, saj se vsebinsko suče okrog vprašanja mladinskega prestopništva: skupini pridnih fantov uspe, da s pomočjo dobrodušnega upokojenca pravljico sestavijo nekakšen avto, ki pa jim ga pobalini iz nasprotnega tabora ukradejo. Začne se gonja za tatovi, vmes nastane nekaj domiselnih preobratov, dokler na koncu vendar ne zmaga pravica, ki kaznuje hudobne, poštene pa nagradi. — Jasna idejna poanta se kaže tudi v zelo preprosti pripovedni zgradbi; toda avtor si nikjer posebno ne prizadeva — razen v potegavščini o zakladu nemara — da bi skušal prodreti v bistvo otrokovega čustvenega in psihičnega sveta; liki glavnih junakov so z izjemo Balona in Svedra brez lastnega notranjega doživljanja. Vendar pričujoča pripoved tudi z nekega drugega aspekta, ki se zdi prav tako pomemben, zaostaja za vidnejšim umetniškim dosežkom: najprej se omenjenega aktualnega problema le preveč preprosto dotika, njen posnetek pa tak, kot je, ne kaže povsem resničnega in živega prostora, v katerem nastaja — in tu se začenja poglobitni pomislek — da je namreč na svetu vse veliko bolj in drugače zapleteno, kakor pa v tej knjižici skuša biti predloženo — da je spričo civilizacije otrokova psiha izredno vznemirjena v smislu nesvobode in tujstva, toda po drugi strani polna novih fantazijskih predstav, ki jih v njej ustvarjata moderna tehnika in življenjski stil modernega človeka nasploh. Za pričujoči tekst je treba ugotoviti, da takšna resničnost le s težavo vdira v bravčevo zavest, delno pa si jo je mogoče ustvariti le ob jasnem zavedanju, da je takšen svet zares eksistenten; njegova prva značilnost — v negativni luči seveda — je tu prikazana v trojici mladih prestopnikov, druga pa v podobi pravljичnega avtomobila, ki polni vsaj spočetka domišljijo pridnih in poštenih dečkov. Na škodo knjižice pa se notranja idejna vsebina ne spleta po naravni spirali psihičnih vzgibov, marveč zavije na pot rahle vzgojnosti in prav tako rahle tendence. Posnetek omenjene prave resničnosti, obstoječe sicer zgolj v fantaziji, je zategadelj nejasen, čeprav delcu česa podobnega ne bi bilo moč očitati; vsekakor pa po poskusu približati se sodobnosti presega prvo. Šesti mora ostati, čeprav bi ji bilo težko pripisati trajnejšo vrednost.

Jože Horvat